

JOHN LIEP

ET VILDNIS AF TABUER

Jagten på en kulinarisk struktur

Denne artikel handler om en undersøgelse af det kulinariske kompleks på Rossel Island i Papua New Guinea, som jeg foretog i et par måneder omkring årskiftet 1989-90. Det er dog med en noget svigtende appetit, jeg tager fat på dette emne. Det er i sig selv paradoksalt, at jeg havde sat mig for at studere mad på Rossel, uagtet at jeg selv i længden har fundet melanesisk daglig kost, med dens overvægt af smagløs eller klistret stivelse, ret kedsommelig. Men det blev værre endnu. Efterhånden som undersøgelsen skred frem, anede jeg under voksende forfærdelse, at det ikke ville lykkes mig at finde noget klart mønster i mine data. Denne foruroligelse, der først viste sig som snigende anfald, udviklede sig snart til et kvalfuldt mismod, der tog til om eftermiddagen og klingede af ud på natten. Samtidigt blev jeg bemægtiget af en voksende kvalme og madlede. Jeg var taget derud for at studere mad, men kunne knap få en bid ned! Denne personlige krise skal ikke tage opmærksomheden fra det egentlige emne, men er dog svær at lade helt uomtalt. Den medførte, at undersøgelsen måtte standses før tiden, og at vigtige ledetråde, der kunne have bragt mere orden i materialet, måske ikke blev fundet. Det er vigtigt at nævne, fordi jeg alligevel vil konkludere, at der ikke er en gennemtrængende struktur i det kulinariske „system“ på Rossel, men at det fremtræder som et komplekst resultat af flere svagt koordinerede logikker. Denne strukturløshed kan forklares kontekstuel, fordi den svarer til fraværet af en klart struktureret social struktur og kosmologi. Den generelle pointe er da, at samfund varierer i struktureringsgrad: nogle folk er bare mere strukturelle end andre! Og det kan man måske også antyde en forklaring på. Men det kommer jeg til til sidst.

Person, krop og mad i Melanesien

I løbet af 1980'erne løb en række teoretiske strømninger i antropologien om Melanesien sammen i et felt, der frembød en række spændende analytiske perspektiver. Der var en stigende interesse for *personhood* og konstruktionen af personen, anført af Marilyn Strathern, hvis svært tilgængelige bog *The Gender of the Gift* (1988) vakte nogen opmærksomhed. Strathern havde taget Marriotts teori (1976) om personen i Sydasiens som „delelig“ og overført den til Melanesien. Ifølge denne opfattelse udgør personen her ikke et autonomt, afgrænset individ, sådan som vi opfatter den i Vesten, men et åbent krydsfelt af

relationer, der gennemstrømmes af substanser, der hidrører fra andre. Der er en gensidig delagtighed mellem personer, og dele eller aspekter af personer kan udtrages og overføres gennem udveksling til andre, f.eks. gennem betaling af brudepris. Forestillinger om medmenneskelige relationer, slægtskab og kønsforhold, som bestående af strømme af substanser og af personen som gennemstrømmelig, ser ud til at være udbredte i Melanesien. Men opfattelser af individer som deres egne agenter og i besiddelse af et selvstændigt „mind“ eller et selv er dog også til stede (Strathern 1981). Jeg tager derfor afstand fra Stratherns tendens til at postulere en total kontrast mellem melanesiere og os selv. Den er endnu én af de mange konstruktioner af „de andre“ som modsatte „os“. Der er også en væsentlig forskel på et begreb om personen som gennemstrømmelig og så en delelig person, der lader sig demontere som en legofigur. Menneskeopfattelsen stammer her snarere fra tendenser i det vestlige markedssamfund mod at opfatte kroppen som bestående af udskiftelige dele.

Den frugtbare del af teorierne om strømme og substanser, der kan gøres til genstand for klassifikation og kontrast og altså udgøre en tankemodell for konstruktionen af sociale relationer, kunne forbindes med en række andre forskningstemaer. Der fremkom i 1980'erne studier af lokale forplantningsteorier, som byggede på ideer om mandlige og kvindelige substanser (f.eks. sæd og blod), som kombineres under undfangelse og fosterudvikling og transformeres til barnets kropslige substanser (f.eks. knogler og kød) (Jorgensen 1983). Disse studier overlappede med studier af køn (*gender*) som en social konstruktion, hvor biologiske forskelle bliver gjort til genstand for kulturel fortolkning. Også her indgår forestillinger om mandlige og kvindelige substanser, der tilføjes ved undfangelsen af barnet, såvel som gennem næring af det gennem bespisning, hvor der igen kan være en opdeling af fødemidler i mandlige og kvindelige (Brown & Buchbinder 1976; Herdt 1982; Strathern 1988). Endelig var der nogle analyser, der angik forestillinger om en tilstræbt ligevægt, en balance af substanser i kroppen, der kan forstyrres under kriser som menstruation, graviditet, sygdom eller sorg. Regler, der forbyder eller påbyder visse spiser, er ofte forbundet med disse tilstande (MacIntyre 1987; Young 1987). Fra disse forskellige, men beslægtede, perspektiver skulle det være muligt at nå en syntese. Jeg formulerede derfor et projekt, hvor ernæring som en total reproduktionsproces inden for en social og kulturel ramme skulle studeres på Rossel. Jeg havde tidligere under et genbesøg på Rossel i 1980 erfaret, at ledetråde, som var hentet fra andre samfund i Massim-regionen, som Rossel ligger i, havde vist sig at føre til opdagelsen af beslægtede forhold dér. Derfor håbede jeg, at dette ville være tilfældet igen. Da jeg allerede var bekendt med mange aspekter af samfund og kultur på øen, troede jeg, noget let-sindigt, at et par måneder ville være tilstrækkeligt til at opnå rimelige resultater.¹

Konception og konsumtion i Massim

Massimregionen, øhavet øst for den østlige ende af Ny Guinea, er kendt for Malinowskis feltarbejde på Trobrianderne. Blandt de mange institutioner, som Malinowski skildrede, er de mest kendte kula-udvekslingen og trobrianderne berømte matrilineære teori om „jomfrufødsel“. Ifølge Malinowski (1948 [1916]:220-37, 1929:177-208) anerkendte trobrianderne ikke faderens rolle i forplantningen: en kvinde blev gravid, når ånden af en matrilineær ane (*ancestor*) trængte ind i hende. Manden havde kun den perifere rolle

under samleje at „åbne“ kvinden. Det forekom derfor Malinowski selvmodsigende, at børn altid ligner deres far! Senere forskning har afdækket et mere komplementært forhold: et trobrianderbarns substans hidrører i første række fra moderen og hendes klan igennem foreningen af åndebarnet og moderens blod. Men barnets vækst og form afhænger af faderens næring af moder og barn gennem den føde, han giver dem (Weiner 1976:121-30).

En beslægtet komplementaritet er til stede i udvekslingerne mellem grupper forbundet gennem ægteskab, de affinale udvekslinger, på Trobrianderne. Den viser sig i udvekslingerne ved ægteskabets indgåelse, hvor mandens side giver fisk og kostbarheder som stenøkser og skalprydelser, mens kvindens side giver rå yams. (Denne yamsgave er den første af den årlige ydelse af yams en mand, som repræsentant for sin søster, giver til søsterens mand (Malinowski 1929:89-94)). På Trobrianderne er der kun en antydning af en opdeling mellem mandlige og kvindelige ting, der passerer i modsat retning mellem affinaler, men som jeg skal vende tilbage til, er en opposition mellem kønnede kategorier af ting, der systematisk bliver udvekslet mellem parterne i en ægteskabsalliance, et udbredt fænomen i Melanesien og Indonesien.

I Massim er Trobrianderne det eneste sted, hvor der er et socialt hierarki mellem klasser af adelige og borgere, og et høvdingesystem. Der er dog grund til at tro, at Trobrianderne rang- og høvdingesystem ikke er en isoleret lokal udvikling, men tværtimod et levn af tidligere mere udbredte hierarkiske systemer i området. For ca. 4.000 år siden indvandrede austronesiske folk fra Asien til Melanesien, og måske 2.000 år senere trængte de ind i Massim. Flere forskere mener nu, at austronesierne samfundetsorden formentlig var hierarkisk og baseret på asymmetrisk (generaliseret eller matrilateral) udveksling, dvs. at slægtsgrupper var forbundet i alliancer mellem kvindegivere og kvindetagere (Blust 1980; Friedman 1981; Pawley & Ross 1993; Hage & Harary 1996:101). En gruppe må kun tage hustruer fra én eller flere grupper og give hustruer til én eller flere andre grupper. Der er en ensidig bevægelse af kvinder i ægteskaber gennem systemet. Sådanne systemer findes endnu i Sydøstasien og Indonesien og er dér forbundet med feudale politiske hierarkier. Som andre steder i det kystnære Melanesien, hvor austronesierne spredte sig, er sådanne systemer senere „devolveret“ til mere egalitære former, og spor af tidligere hierarki viser sig kun her og der (Friedman 1981; Bellwood 1995). I Massim finder vi en række transformationer, der kan ses som historiske resultater af opløsningen af disse oprindelige austronesiske strukturer.

Forplantningsforestillinger og køns kategorisering af fødemidler og andre ting undergår mange variationer. På Muyuw, øst for Trobrianderne, hævder de, at moderen kun er en beholder, som barnet gror i. Dets substans kommer udelukkende fra faderen, som forsyner moderen med mad. Barnet ligner også faderen, fordi det kigger på sin far ud gennem navlen om aftenen, når ægtefællerne sidder for sig selv i huset (Damon 1978:184-7)! På Tubetube, der ligger i den modsatte side af kula-ringen af Muyuw, har de den samme eksklusive teori om matrilinear jomfrufødsel som på Trobrianderne og understreger, at både barnets kød og knogler stammer fra moderen. På den anden side anerkender de, at næring fra mad gennem blodet fordeles i kroppen. Man taler derfor om, at en mand og en kone, der gennem år har spist mad „fra begge sider“ er af „ét blod“ (MacIntyre 1987). Som man ser, kan størrelser som kropslige elementer og forskellige slags føde logisk manipuleres på mangfoldige måder i symbolforbindelser og kontraster. Det specifikke mønster fremkommer som resultat af indre ukendte historiske begivenheder i de enkelte

samfund, men der er også en tendens til at markere sig gennem kontrast til andre nærliggende samfund.

Længere mod øst, på den lille koralø Sabarl, der kun ligger omkring 100 km fra Rossel, findes måske den klareste strukturering af substanser i forplantning og næring (Bataglia 1985, 1990:38-49). Barnets røde kød kommer fra moderens blod, de hvide knogler og fedtet fra faderens sæd. Mens spædbarnet vokser til, næres det fra faderens side med styrkende spiser af grønne kokosnødder og sagobudding. Den tilberedes med fed, hvid kokoscreme, der symbolsk forbindes med sæd og regnes for den mest nærende mad.² Desuden modtager barnet under sin opvækst fra tid til anden ceremonielle stenøkser, der også regnes for mandlige, fedtholdige og kraftfulde. Fra moderens side modtager barnet først og fremmest yams, der også gives fra kvindens side, sammen med visse kvindelige kostbarheder, i ceremonielle udvekslinger mellem affinaler. Der er således her en tydelig komplementaritet mellem mandlige og kvindelige substanser i forplantning, næring og i strømme af modstillede objekter i udvekslingerne.

Selvom jeg under mine tidligere ophold på Rossel ikke havde fundet tegn på nogen komplementaritet i forestillinger om forplantningen og kun svage antydninger af en kønslig kategorisering af fødemidler, så håbede jeg alligevel, at inspirationer fra kulturelle forhold i resten af Massim endnu engang skulle lede til opdagelsen af nye sammenhænge på Rossel. Men her skulle jeg blive smerteligt skuffet.

Det kulinariske univers på Rossel Island

Rossel Island ligger yderst mod øst i Massim-regionen. De 3.000 mennesker på Rossel adskiller sig ved at tale et papuansk sprog og er efterkommere af urbefolkningen i Melanesien. I resten af Massimregionen er sprogene austronesiske. Rossel er således en papuansk udliggerø i et austronesisk hav, men på mange måder påvirket af sine vestlige naboer. Som i det meste af Massim er samfundet således matrilineært. Befolkningen, der bor på små bopladser (*hamlets*) ved kysten, er opdelt i eksogame matriklaner, der danner ramme for indgåelse af ægteskaber og organiseringen af udvekslinger.

Rossels beboere ernærer sig gennem selvforsyning. Grundlaget i den daglige kost er stivelse i form af tropiske rodfrugter (taro, yams, batater og maniok) og bananer fra haverne. Man udvinder også stivelse fra sagopalmen, der gror i kystnære sumpe. Desuden udnyttes en del frugter fra vilde og dyrkede træer, først og fremmest kokospalmen. Protein kommer især fra lagunens rige fiskebestand og fra skaldyr, som indsamles i mangrovesumpen langs kysten. Nu og da lykkes det jægere at nedlægge et vildsvin eller fange en opossum i skoven. Tamsvin fedes op til enorm størrelse og fordeles mod betaling til mange gæster ved svinefester. Men kød er en sjælden luksus på Rossel. Når der er lidt penge mellem folk, sker det, at man flatter sig med en dåse *corned beef* eller den uappetitlege dåsemakrel, der på pidgin går under navnet *tinpis*. Ris, der spises meget i byerne, købes også nu og da.

Arbejdsdelingen er først og fremmest kønsbaseret. I havebruget kombineres mænds og kvinders arbejde. Mændene rydder skoven, men begge køn planter og bringer mad hjem. Ved sagoudvinding fælder mændene træet og banker marven løs, mens kvinderne udvasker sagoemelet. Svinefodring er mest kvindearbejde, men begge køn skaffer foder til grisen. Kvinderne samler skaldyr i mangroven, mens det især er mænd, der samler

frugter i skoven. Jagt og fiskeri er forbeholdt mænd. Kvinder har hovedansvaret for madlavningen. Man kan derfor opfatte havet og urskoven i det indre af øen som mandlige zoner, mens kvinder færdes omkring bebyggelserne og haverne og i de kystnære områder. Her har mænd dog også vigtige gøremål, og en klar opdeling af omgivelserne i kønsligt markerede områder fandt jeg ikke. En anden social kontrast var tidligere meget vigtig. Før boede der også folk længere inde på øen, og der var dengang en opdeling mellem *salt water people* og *bush people*. De sidste kom kun til kysten (ad fredhellige stier) for at hente saltvand til madlavning. Dengang var der traditionelle udvekslinger af taro og bananer fra indlandet og fisk og sago fra kysten mellem de to befolkningsgrupper. Da de sidste indlandsbeboere flyttede til kysten under 2. Verdenskrig ophørte disse udvekslinger, men kontrasten mellem hav og *bush* sætter sig, som vi senere skal se, igen endnu.

Nu om dage, da alle hushold har metalgryder, er hovedmåltidet om aftenen i reglen rodfrugter og bananer, der kan suppleres med græskar og bladgrønsager, kogt med tilsætning af saltvand. Der tilføjes altid fedtholdig kokoscreme, der giver suppen sødme og fylde. Alligevel bliver det noget kedeligt pjask, hvis der ikke er grøntsager i. Bedre bliver suppen, hvis fisk eller muslinger koger med og allerbedst ved de store festtilberedninger, hvor maden står i store lerkar og får tid til at trække. Den traditionelle tilberedningsmåde er baigning i jordovn. Taro, yams og sago pakkes her i aromatiske blade og bages med hede sten. Siden den metodistiske mission forbød madlavning om søndagen, samles kvinderne hver lørdag for at skrælle rodknolde og bage dem i jordovn. Svinekød tilberedes også i jordovn sammen med pakker med rodfrugter og sago, som bagefter driver af fedt. Blodsuppe med fedtklumper kogt i lerkar er en særlig herreret, der er forbeholdt æresgæsterne ved svinefesten. En tredje tilberedningsmåde er ristning på gløder. Den bruges til små mellemmåltider på bopladsen eller i haverne. Kogebanuner, rodfrugter, brødfrugter eller fisk kan ristes på den måde. Min yndlingsspisning var ferskvandsrejer svøbt i blade og ristet. Sago, der i sig selv er noget tørt, smagløst stivelse, kan laves til flade kager og ristes på et potteskår. Sago kan også beriges med stykker af forskellige nødder, som i rå tilstand er giftige, men som kan afgiftes ved ristning og nedsænkning i strømmende vand. Endelig er der en særlig sagogrød med kokoscreme, som mænd tilbereder under omrøring med en speciel udskåren spatel, der minder om en forvokset padelåre. Den svarer til sagobuddingen på Sabarl, men mangler de fleste af dennes symboliske konnotationer.

Alt i alt lever man altså af en overvejende vegetarisk, stivelsesholdig kost. Der er et rigt udvalg af muligheder for tilskud af fisk, skaldyr, nødder og grønt, men at skaffe disse ting er i reglen tidkrævende. I de familier, der får en varieret og velsammensat kost, er de voksne særligt arbejdsomme.

Jagten på den fraværende struktur

I begyndelsen af mit nye feltarbejde koncentrerede jeg mig om at samle materiale om forplantningsforestillingerne. Hvordan bliver et barn til, og hvad får det til at vokse? Men hvor meget jeg end borede, kunne en „genderisering“ af personkonstruktionen ikke påvises. Ved samleje forenes mandens sæd med kvindens blod og danner et „blodæg“, som

fosteret udvikler sig af. Tidligere mente man, at en kvinde ikke kunne blive gravid ved ét samleje. Der skulle flere til. En forestilling om, at gentagne tilførsler af sæd er nødvendige, for at barnet kan udvikles og gro i moders liv, er almindelig i mange melanesiske samfund. Der var ikke nogen klar idé om en opdeling af mandlige og kvindelige substanser i kroppen. Selv om blodet opfattes som moderens bidrag til barnets tilblivelse, så bruges en metafor om blodsfælleskab også om slægtskab på faders side. Man er „af samme blod“ som både mor og far. Et lignende udifferentieret syn prægede opfattelsen af den mad, moderen spiser under graviditet og amning. Det så ikke ud til at spille nogen rolle, om hendes mad kom fra mandens eller hendes egne haver. Jeg kunne heller ikke fremlokke udsagn om, at visse fødemidler bidrog særligt til udviklingen af bestemte kropsdele. Min gamle informant James Dala, som havde været på et familieplanlægningskursus afholdt af den katolske mission, belærte mig om, at af den mad moderen spiser, går en del til „vand“ (urin), en del til *rubbish* (afføring), en del til blodet, en del til modermælken og en del til babyen. Det var jo ikke nogen videre eksotisk teori. På hele dette felt var mine informanter vage og ikke altid i overensstemmelse. Det var mærkbart, at opfattelser, der stammede fra missionerne, fra skolen og fra sundhedspersonale, indgik i fortolkninger, der i tidens løb havde undergået revision. Det var ikke længere muligt at rekonstruere en „oprindelig konceptionsteori“. Det stod i hvert fald klart, at et markeret dogme om komplementaritet mellem den mandlige og kvindelige side i forplantning og personkonstruktion ikke havde kunnet opretholdes.

Denne symmetri eller mangel på komplementaritet i personopfattelsen på Rossel kan godt forklares sociologisk. Allerede i 1949 understregede Lévi-Strauss, at en teori om, at knoglerne kommer fra faderen og kødet fra moderen (som er udbredt i Asien), er et tegn på generaliseret udveksling (1969:393-4). Denne kontrast er ikke baseret på individer, men på grupper, der udveksler kvinder. I et system med begrænset udveksling, hvor to grupper både giver og tager kvinder, vil de begge være både knogler og kød i forhold til hinanden, fordi de begge giver både fædre og mødre. I et system med generaliseret udveksling vil grupper også være givere af fædre og mødre, men ikke til hinanden. En given gruppe vil give kvinder til en eller flere grupper af kvinde-tagere og modtage kvinder fra en eller flere andre grupper, der er dens kvinde-givere. Til den ene side giver man kvinder og modtager ægtemænd, til den anden giver man ægtemænd og modtager kvinder. I dette asymmetriske forhold vedligeholdes en klar forskel på slægtninge „af knoglerne“ og slægtninge „af blodet“.

Da Lévi-Strauss skrev sit store værk om slægtskabsstrukturene, var der kun få beskrivelser af samfund med generaliseret udveksling. Siden er der gjort feltarbejder i en række sådanne samfund, især på øerne i det østlige Indonesien. Hvor der en tid var strid mellem antropologer, om sådanne systemer virkelig fandtes og kunne fungere, ved vi nu, at det gør de. De er typisk feudale eller hierarkiske samfund, med rangforskelle mellem klasser af lineages eller „huse“ (se f.eks. McKinnon 1991). Asymmetriske ægteskabsalliancer er ledsaget af mangfoldige udvekslinger, der står på gennem flere generationer og typisk omfatter komplementære gaver af ting, der klassificeres som „mandlige“ eller „kvindelige“. Fra gruppe til gruppe danner ægteskabsalliancer, med deres vedvarende udvekslingspraksis, kæder af relationer, der giver samfundet struktur og stabilitet. Som jeg har nævnt, taler meget for, at de austronesiere, der indvandrede i Massim også havde hierarki og generaliseret udveksling. Gennem et par tusind år har disse samfundssystemer gået igennem en opløsningsproces, og det, vi ser i dag, er spredte spor af hierar-

ki, en tendens til komplementære udvekslingsforpligtelser mellem affinaler, ofte af ting, der ses som mandlige og kvindelige, og mere komplekse ægteskabsstrukturer.

Rossel-samfundet er på flere måder påvirket af sine austronesiske naboer, men øen ligger i regionens periferi. Det eneste spor af et „austronesisk hierarki“ er måske det udpræget rangordnede system af skalpenge.³ Den sociale struktur udviser ikke noget hierarki eller vedvarende asymmetriske relationer. Der betales godt nok en ensidig brudepris, men derefter er der ikke nogen asymmetrisk strukturering af forholdet mellem affinaler.⁴ De ensidige høstgaver fra kvindens side til mandens, der er almindelige i andre Massim-samfund, findes ikke her. Svigerfamilier har symmetriske forpligtelser til at stå hinanden bi med både mad og skalpenge. Der er en tendens til forsinket reciprocitet (klassifikatorisk patrilateralt ægteskab) i arrangementet af ægteskaber. Den samme struktur præger betalingerne ved dødefesterne (Liep 1989). Forsinket reciprocitet tilstræbes også med svinefester, der ofte returneres efter nogle år, så svinekød og skalpengebetalinger går i modsatte retninger af den første fest. Denne praktiserede symmetri opretholder en vis egalitet og forhindrer udviklingen af hierarki mellem nedstammingsgrupper (Liep *ibid.*). Det er logisk nok, at den også ledsages af en symmetrisk strukturering af personen og fraværet af en asymmetrisk kosmologisk dualisme, der giver sig udslag i en gennemført kønslig opdeling af fødemidler og andre ting.⁵ I flere kapitler af sit værk om de elementære slægtskabsstrukturer påviser Lévi-Strauss, hvordan generaliseret udveksling kan nedbrydes til forskellige symmetriske ægteskabsformer (1969 kap. 17, 23-7).⁶

Et vildnis af tabuer

Samtidig med, at jeg indsamlede materiale om forplantningsideer på Rossel, genoptog jeg udforskningen af et felt, jeg allerede var bekendt med fra tidligere ophold. Det drejede sig om de mange tabuer mod at spise forskellige fødemidler, der især gælder for kvinder i bestemte kritiske perioder. Mine lister over forbud voksede og voksede, men uden en gennemtrængende, „stor“ struktur, der kunne bringe orden i denne mangfoldighed, blev det, og er det stadig, et problem at give en enkel redegørelse for dette kompleks. Min situation var som en arkæologs, der udgraver en overpløjet boplads. Her og der finder han dynger af sten og rækker af stolpehuller, men der tegner sig ikke en samlet bebyggelsesplan.

På flere af øerne i Massim (og langt videre i Melanesien) regnes kvinder for urene under menstruation, men kun på Rossel er der særlige menstruationshuse, hvor kvinder isoleres under deres perioder og efter fødsel. Når en kvinde mærker, at hun begynder at bløde, må hun gå direkte til menstruationshuset, der ligger i bopladsens periferi, i en zone hvor affald kastes ud, og familiernes latriner også er gravet. Hun skal gå bag om husene, så hendes blod ikke spildes på bopladsen. Hun må ikke lave mad til sin familie eller vaskesøj, men får selv bragt mad fra andre. Hendes blod er urent. Hvis en mand skulle træde over det, vil han få ondt i ryggen eller på anden måde blive syg.⁷ Hvis hun skulle gå i haverne og spilde blod dér, vil det derimod tiltrække vildsvin, der ødelægger afgrøderne.

Når kvinder menstruerer, er der visse ting, de ikke må spise. (Vi skal straks se nøjere på, hvad det er.) Når en kvinde mærker, at hun er gravid, er der igen en række spiser, hun må afholde sig fra. Efter fødslen vokser forbudene i omfang og fører til en væsentlig begrænsning af en ammende mors ernæring. På hele dette område var det typisk, at om

end der var enighed om en vis mængde forbud, så havde forskellige meddelere divergerende opfattelser om videre restriktioner. Det var tydeligt, at nogle vidste mere end andre, men også at tabukomplekset var et omstridt felt, hvor kvinder og mænd, yngre og ældre havde forskellige meninger. Hele spørgsmålet om den sociale kontrol med besmittelse og sygdom var konfliktstof mellem „traditionalister“ og „progressive“. Under vort forrige ophold ti år tidligere fik vi at vide, at man under påvirkning af den katolske mission havde afskaffet menstruationshuset: „Already we finished that custom!“ Men da vi vendte tilbage, var det blevet genindført. Der havde været „for mange sygdomme“, og orakler havde afsløret, at de skyldtes kvinders urenhed eller overtrædelse af fødetabuer.

Gennem en række interviews med både kvinder og mænd voksede mine lister med spisetaabuer, men det lykkedes mig ikke at nærme mig en samlet forklaring på denne mangfoldighed af regler. Visse klynger af forbud kunne fortolkes ved delteorier, men en samlet struktur var stadig fraværende. Lad os se på nogle af disse klynger. Der var almindelig enighed om, at under menstruation må kvinder ikke spise den store røde pandanusfrugt, betelpeber og to af de almindeligste mangroveskaldyr (en snegl og en musling). De samme forbud gælder i den periode på en halv snes dage, hvor kvinder opholder sig i menstruationshuset efter fødsel. Når betelpeber blandes med betelnød og brændt kalk i munden, farves spytet rødt. De to skaldyr skiller sig ud, fik jeg at vide, ved at „de har blod i sig“. Her ligger en sympatetisk tankegang, baseret på lighed, tydeligt nok bag. Man skal afholde sig fra disse røde spiser, associeret med blod, for at blødningen ikke skal fortsætte. Man kunne se disse forbud som en beskyttelse af kvinden mod svækkelse gennem overdrevent blodtab, men de anses jo klart nok også at beskytte andre mod en ukontrolleret strøm af kvinders urenhed.

Andre informanter (og det var især mænd!) kom dog frem med langt mere omfattende tabuer. Ifølge dem må menstruerende kvinder ikke spise vildsvin, opossum og dertil alle fisk fanget med line, net eller plantegift. Grunden var, fortalte de, at hvis kvinder spiste disse ting, ville jagtlykken svigte, og fiskeri med disse metoder ville slå fejl. Her er en noget anderledes metonymisk logik på færde. Kvinders perioder er ikke bare kritiske for dem selv, men synes at udgøre en større, kosmologisk risiko.⁸ Der må etableres en skarp grænse omkring kvinder, der i denne tilstand ikke må komme i kontakt med produkterne af mandlige aktiviteter som jagt og fiskeri. Jeg havde dog indtryk af, at disse vidtrækkende tabuer ikke længere blev strengt overholdt.

Under graviditeten, hvor kvinder jo normalt ikke bløder, sætter andre forbud ind. Her må de ikke spise flagermus, varan, pigrokke, krokodille og den store havsnegl, hvis skal bruges som øse i kanoerne. Disse spiser vil gøre barnet vanskabt. Igen spores en lighedstænkning: øsersneglen (*Melo aethiopicus*) med dens store, åbne, hvælvede skal vil f.eks. give barnet flyveører! Andre dyr, som blæksprutte og ferskvandsål, der jo er svære at få til slippe, når man vil hale dem op, menes at ville gøre fødslen besværlig.

Efter fødslen sætter den lange periode ind, hvor moderen ammer. Det er nu, at vidtgående tabuer træder i kraft. Igen var der forskel på, hvad forskellige informanter nævnte. En række fødeemner var anset for særlig „betydningsfulde“ (*important*) og strengt forbudne. Det galdt igen flagermus, varan, blæksprutte og rød pandanusfrugt, men også languster, brødrugt og sago. Disse ting skulle faderen også afholde sig fra.⁹ Nogle informanter nævnte dertil en række spiser, der anses for enten for „fede“, „tunge“ eller „stærke“. Det gælder fed opossum, svinefedt, både ferskvands- og saltvandsål (muræne), forskellige fisk og skaldyr, alle slags æg og visse nødder (blandt andet dem, der afgiftes).

Andre informanter gik videre endnu og mente at alle salt- og brakvandsfisk og skaldyr, undtagen nogle få arter, skulle undgås. Der var enighed om, at de „betydningsfulde“ tabuer skulle overholdes gennem de halvandet til to år, indtil barnet kunne gå. De kunne kun hæves ved fremsigelse af en besværgelse, der kun kendes af ældre folk. De videre tabuer var mere fleksible. Mødre kunne her gradvis prøve at spise dem og se, om barnet kunne tåle dem. Til gengæld var der en række spiser, der var anbefalede til ammende mødre, og som faderen skulle sørge for, at de fik. Det gjaldt enkelte arter af fisk og skaldyr (bl.a. de lækre ferskvandsrejer) og de to almindeligste slags bladgrønt. Dåssemakrel var også tilladt.

Det har ikke været mig muligt at underordne dette sammensurium en klar logik. Efter min bedste opfattelse handler det om et felt, hvor flere overlappende logikker er virksomme. De fleste af de „betydningsfulde“ dyr kan vel nok siges at udgøre anomalier i Douglas' forstand (1966), altså arter, der falder uden for, eller overlapper, almindelige kategorier. Flagermus f.eks. er nok „fugle“, da de flyver, men skiller sig alligevel ud. Alle disse dyr er i hvert fald særprægede og nok tankevækkende arter. Hvad angår de ting, der frarådes som fede, tunge eller stærke, synes det mig, at vi her står over for en *common sense*, der vel kan grunde sig på konkrete erfaringer. Også vi ved af erfaring, at stærkt-smagende spiser går lige i mælken og kan give et spædbarn dårlig mave. Det er ikke nødvendigvis alt, der behøver at være symbolsk! På den anden side mindes man også om tidligere tiders kontrast i vores eget samfund mellem tunge og stærke „herreretter“ og den svagere markerede kost, der blev ansat for passende for kvinder, børn og rekonvalescenter. Det forekommer, at ammende kvinders kost på Rossel indskrænkes til et domæne af forholdsvis umarkerede spiser. Denne diætetik passer med et syn på kvinden som underlegen og svagere, som har paralleller med det, der tidligere var gældende hos os.

Denne fornemmelse understøttes til en vis grad af en anden klynge af data. Nærmest ved et tilfælde fik jeg engang at vide, at visse retter traditionelt havde særlig prestige som gæstebudsmad. De var *lemindé* (stormandskost), der blev serveret, når *big men* kom på besøg. Blandt dem var den specielle sagogrød, som mænd tilbereder, andre sagoretter, de fedtholdige *Canarium*-nødder, der er værdsatte på mange stillehavsøer, og de store æg af talemalla-hønen.¹⁰ Det er værd at notere, at alle disse hædersretter til magtfulde mænd er på forbudslisten for mødre!

Om etnografisk resonans

Jeg har givet nogle eksempler på, hvordan materiale samlede sig i klynger af data, lige-som krystaller vokser ud fra en ansamling af nogle få molekyler. Når jeg først havde fundet et vækstpunkt, kunne flere data føjes til og danne en ny klynge. Det kunne i nogle tilfælde blive en ganske stor samling data, en længere liste, f.eks. flere forbud. I længden var der en tendens til, at det så blev „mere af det samme“, den samme krystalform voksede bare. Så måtte jeg lede efter et nyt vækstpunkt.

Dette giver anledning til nogle metodiske overvejelser. En undersøgelse af den art, jeg var i gang med, foregår først og fremmest gennem udspørgning. På grund af Rossel-sprogets vanskelighed havde jeg ikke kunnet lære det og var altid nødt til at arbejde med tolke. Jeg kunne heller ikke forstå noget videre af, hvad folk omkring mig talte om. Selvom jeg tidligere i perioder havde boet hos en lokal familie og deltaget i de daglige mål-

tider, var det ikke muligt under dette ophold. (De havde indrettet et hus til os, da vi ankom til vor gamle boplads.) Der var derfor ikke videre lejlighed til at lade sig inspirere af erfaringer gennem deltagelse. Det må også på det stærkeste understreges, at et område som de symbolske aspekter af mad, der involverer fødemidler, der findes vidt spredt til lands og til vands, og som bringes til veje af begge køn, stiller krav om en enorm konkret og kulturel erfaringsrigdom, for at man kan overskue alternative fortolkningsmuligheder. Den kan kun opnås gennem årelang deltagelse og fuld fortrolighed med sproget for at fornemme, hvilke egenskaber ved de mangfoldige dyr og planter, der kan være relevant tankemateriale i metaforik og klassifikation. Den fortrolighed opnår kun få antropologer.

Under de betingelser, som jeg måtte arbejde under ved denne undersøgelse, følger man nogle ledetråde. De kan tage udgangspunkt i forhold, man tidligere er stødt på, som de mange fødetabuer for kvinderne. De kan stamme fra ens egen *common sense*, altså medbragte kulturelle logikker. Det forekommer f.eks. naturligt for folk fra det vestlige kulturområde at følge et forløb af „livskriser“, som jeg gjorde fra menstruation over graviditet og fødsel til ammeperiode. Man kan hente inspiration fra viden om andre kulturer, især fra den samme region, som den man studerer. Det har ofte ført til resultater på Rossel, selvom det ikke gav noget udbytte, hvad angår forplantningsteorien. Til gengæld var jeg straks interesseret, da jeg hørte om gæstebudsudmad, fordi jeg havde læst om *rich foods* hos Kwakiutl på Amerikas nordvestkyst hos Lévi-Strauss (1969:55,302)!¹¹ Endelig kan man være årvågen over for data gennem sin teoretiske viden. Den spiller en vigtig rolle i genereringen af fortolkninger, der allerede finder sted under feltarbejdet og tit fører til fund af flere data.

I alle disse tilfælde oplever etnografen, når han er heldig, en særlig resonans med det kulturelle liv omkring sig og følger begærligt sine spor op. Alligevel er mange af disse vækstpunkter for data fundet ved at stikke sonder ind udefra. Det kan derfor af disse metodiske årsager være, at materialet danner klynger, som kun delvis eller slet ikke kan føjes sammen til et tæt mønster. Imens er man sig bevidst om, hvilke lakuner der måske befinder sig imellem klyngerne. Man har haft resonans på visse frekvenser, mens man på andre kan være kulturelt tonedøv. Jeg kan give endnu et eksempel, der demonstrerer dette klart.

Det var under den sidste periode af opholdet, hvor en kronisk *fieldwork fatigue* havde ramt mig og gjort mig uarbejdsdygtig en stor del af dagen. Der sad jeg så i huset på en klar formiddag og snakkede med James. Jeg forsøgte at samle noget mere materiale om den traditionelle madtilberedning i jordovn, ville høre om Rossel-ord for kogesten, jordovn osv. Så siger han pludseligt, at der jo må være to bunker kogesten: én for taro og én for sago. De må holdes hver for sig, ellers vil sagoen „spolere“ taroen. Videre må fisk bages i sagostenene og opossum i tarostenene. De to ting, fisk og opossum, må ikke blandes sammen. Der er et tabu (*yopwo*) imellem dem: saltvand og *bush* må ikke blandes! Straks spidsede jeg øren. Jeg havde aldrig hørt om denne opposition, men jeg kendte den gamle opdeling mellem kystfolk og indlandsfolk, der også fandtes på andre melanesiske øer og dér har givet anledning til vigtige kulturelle kontraster (se Hviding 1996:96-9, 394n20). Jeg kikkede ud ad vinduet. Det var rigtigt nok: der lå to bunker kogesten under hvert hus. Her måtte jeg rystet erkende, at det havde jeg under sammenlagt to års feltarbejde ikke før lagt mærke til! I løbet af den næste time fik jeg at vide, at opossum og fisk ikke engang må spises i samme måltid. Ja, det viste sig, at der var to kulinariske provinser på øen.¹² I den vestlige del var reglerne strengere endnu: hvis man ville gå i bushen og fange opossum, måtte man undvige folk, der skulle på fiskeri, man måtte ikke spise

mad, der var kogt med saltvand, ja, slet ikke kogt mad. Opossum skulle skæres med en særlig kniv, der ikke brugtes til andet. Man kunne slet ikke spise fisk og opossum den samme dag. Opossum måtte strengt adskilles fra det salte vand.

Dette regelkompleks viser, at selv om alle folk nu bor nær kysten, er der en stærk symbolsk ladning af praksisser, der knytter sig til enten havet eller landjorden. Den er stærkest markeret ved fisk fra havet og opossum, der findes i den dybe urskov i øens indre. Taro, der gror bedst inde i landet, forbindes med opossum. Sago, der findes nærmere kysten, kan forbindes med både hav og land. Den er i den østlige provins forbundet med fisk. I vest derimod bager de opossum sammen med sago og bananer! Denne rituelle opposition mellem hav og land åbnede for et rigt register af symbolske adskillelser. Der var en svag antydning af, at den kunne forbindes med en kønsopposition. I vest kunne således kun mænd tilberede opossum.¹³ En identifikation af bushen som mandlig kunne tænkes, men på den anden side er lagunen jo også mænds arbejdsdomæne, og det er også mændene, der koger sagogrød! Nok er kønskontrasten god at tænke med og spiller ind her og der også på Rossel, men den er ikke systematisk forbundet med kontrasten mellem hav og land. Den sidste opposition kunne derfor heller ikke koordineres solidt med komplekset af fødetabuer for kvinderne. Under alle omstændigheder kom opdagelsen så sent, at jeg ikke havde kræfter eller tid til at følge den helt op.¹⁴

Konklusion

Jeg har skildret min pinagtige søgen efter sammenhæng og orden i denne undersøgelse, hvor jeg søgte at indfri en stærk faglig tilskyndelse til en „total“ forståelse af mad på Rossel: at se den i samspil med social struktur, personopfattelse og betydningsproduktion. Jeg havde håbet, at jeg kunne finde en gennemtrængende struktur eller „logik“, der kunne danne grundlag for en sammenhængende fortolkning af madkomplekset. Men det lykkedes mig kun at finde klynger af data, der tydede på et komplekst felt, hvor overlappende og delvis forbundne logikker var virksomme. Jeg har nævnt, at denne klyngeagtige koncentration af data i nogen grad kan bero på metodiske årsager. Alligevel tror jeg, efter års besindelse, at den ikke bare skyldes min egen faglige utilstrækkelighed, men afspejler reelle forhold, der karakteriserer de processer, som betydning produceres under på Rossel.

I en tidligere artikel om totemisme på Rossel (Liep 1997) konkluderede jeg, at der ikke er noget overordnet system i Rossels totemistiske tænkning. Jeg tilsluttede mig her Worsleys karakteristik af den totemistiske tænkning på Groote Ejlandt i Nordaustralien (1967). Den er, hævder han, ikke baseret på en overordnet begrebslogik, men „danner sammenhobninger af elementer, som ikke er forbundet efter nogen systematisk logik eller i naturen, efter en mangfoldighed af associationsprincipper“ (op.cit.:151). Det samme gælder efter min opfattelse komplekset af forestillinger om mad på Rossel. Jeg tror ikke mere på, at der skulle være en dominerende logik, som jeg bare ikke fandt. Her, som på andre områder, har det været min lod at arbejde i et samfund, som er mere komplekst, mindre velstruktureret end mange andre. Med et fagligt ideal, hvor den bedste forklaring er den, der etablerer en systematisk orden i materialet, har det ikke været let at forliges med. Som jeg har vist her, førte det mig endnu på mit sidste feltophold ud i en traumatisk søgen efter en fraværende struktur.

Jeg har også antydnet grunden til, at en overordnet struktur er fraværende på Rossel. Tendenserne til patrilateralt ægteskab, altså en forsinket reciprocitet mellem nedstammingsgrupper, der også findes ved svinefesterne, og det symmetriske forhold mellem affinaler udgør en anti-struktur, der forhindrer etablering og vedligeholdelse af de asymmetriske forbindelser mellem grupper, der ville understøtte en overgribende strukturering af betydningsproduktionen. Jeg siger ikke, at generaliseret udveksling er den eneste sociale struktur, der kan opretholde en sådan dominerende kulturel orden. En velkonsolideret dual eller fire-delt struktur vil f.eks. også danne en ramme, som en lang række forestillinger kan tilsluttes. Det er også sandsynligt, at selv i samfund, der har en klar, dominerende struktur, befinder der sig, så at sige „neden under“ denne superstruktur en række forestillingsklynger, der ikke er koordineret med den. Her vil etnografer være tilbøjelige til at rette deres opmærksomhed mod den dominerende struktur, som de ræsonnerer med, og negligere „støjen“ fra inkonsistent materiale. Eller mere fanatiske strukturalister vil forsøge at tvinge genstridige data på plads i et dominerende strukturelt skema.¹⁵

Det ser ud, som om visse samfund egner sig bedre til strukturelle totalanalyser end andre. Mange sydamerikanske, indonesiske og australske samfund udgør således fremragende terræn for strukturalister. En lang række andre samfund i verden besidder på den anden side ikke en enkel overgribende struktur og fremstår derfor som mere komplekse eller kaotiske. Det gælder mange samfund i Melanesien, og altså også Rossel Island.

Noter

1. Undersøgelsen blev støttet af De Samfundsvidenskabelige og Humanistiske Forskningsråd og Københavns Universitet. Ved et efterfølgende gæstefold på Department of Anthropology, Research School of Asian and Pacific Studies, Australian National University var jeg tilknyttet afdelingens „Austronesian Project“. Jeg takker Annette og Maja Liep for hjælp ved indsamlingen af data på Rossel og for at have lyst op på vejen ud, da mørket sænkede sig.
2. Kokoscreme (*cream of coconut*) laves af frugtkødet fra den modne kokosnød. Det rives, og den hvide fedtholdige olie udpresses med vand. Det er ikke det samme som „kokosmælk“, der er den klare saft i den grønne kokosnød. Den nydes som læskedrik.
3. Et andet hierarkisk levn kan være slægtskabsterminologiens crow-system, hvor faders linie er hævet en generation og morbrors søn betegnes som „barn“. Et sådant system hæver kvindetagere som seniorer og sænker børn af egen linie som juniorer. Crow-systemer er almindelige i Massim.
4. Brudeprisen kan fortolkes som en overdragelse af rettigheder til kvinden. Disse rettigheder kan på hendes slægtninges side ses som andele i hendes person, fordi man har bidraget til hendes „produktion“. F.eks. fik en mand fra vores boplads del i en brudepris, fordi bruden tidligere, når hun gik til missionskostskolen, fik mad med fra hans hushold, når hun passerede bopladsen.
5. Der er et spor af en sådan kontrast mellem de to typer af skalpenge, hvor den ene siges tidligere at have været „kvindelige penge“, der kun brugtes af kvinder.
6. Disse symmetriske struktur tendenser i samfund, hvor generaliseret udveksling er disintegreret, vil dog i reglen indgå i sociale systemer af større kompleksitet end dem, der er karakteriseret af „oprindelige“ elementære strukturer af begrænset (symmetrisk) udveksling.
7. Da jeg hørte om, det fortrød jeg, at jeg til både den ene og anden havde beklaget mig over min dårlige ryg. Min kone gik jo ikke i menstruationshuset!
8. Jeg er her i nogen grad inspireret af Lévi-Strauss, der i bogen om bordskikkens oprindelse hævder, at de

vilde anser kvinders periodicitet som forbundet med andre kosmologiske cykler som himmellegemernes gang, årstidernes vekslen osv. Fødetabuer er derfor isolatorer, der kontrollerer kvinders cyklus og forhindrer, at den interfererer (for meget) med verdens gang. Han påpeger også, at disse tabuer mere end at beskytte kvinden selv er til for at beskytte andre. Også han er dog her tilbøjelig til at slå alle „vilde“ over en kam og modstille dem med „os“ (Lévi-Strauss 1978:496-508).

9. Disse tabuer, der også gælder faderen giver mindelser om den sydamerikanske *couvade*. Se Fock 1960, der også påpeger symmetrien mellem forældrene i disse fødselsskikke.
10. Denne forbløffende fugl skraber store høje sammen af jord og blade, hvor den lægger sine æg, som udruges af gæringsvarmen fra de rådne blade. Kyllingerne baner sig selv vej ud af højen og klarer sig siden alene. De kan flyve få timer efter, at de er kommet ud af æggene. Da jeg første gang så en talegalla-høj, troede jeg, det var en gammel gravhøj! Der går rygter om, at en dansk arkæolog engang på en stillehavsø gjorde den samme fejltagelse og blev skuffet over at finde en „tom grav“.
11. Der huskede jeg imidlertid fejl. Kwakiutls *rich foods* er ikke mad, men kostbarheder, der udveksles (Lévi-Strauss *ibid.*!)
12. De to provinser var opkaldt efter hvert sit helligsted (*yopwo*): Nkol i vest og Kpale i øst forbundet med henholdsvis sex og trolddom, men begge med opossum!
13. Taro regnes formentlig også for mandlig. I hvert fald fortalte James engang, at den forbindes med den højre hånd, der er mandlig. Da jeg spurgte om sago, mente han, at den hverken var til højre eller venstre, men i midten! Denne gang kunne jeg ikke få mere ud af ham om denne højre-venstre opposition.
14. Jeg nåede yderligere to interviews med James om dette emne.
15. Et eksempel på en sådan totaliserende strukturalistisk *tour de force* er Moskos monografi om firdelte strukturer hos mekeo i Papua New Guinea (1985). Med stigende vantro kan den skeptiske læser her følge, hvordan alle optænkelige elementer med stor strukturalistisk tæft bliver vredet på plads i hans firdelte skemaer.

Litteratur

Battaglia, Debbora

1985 "We Feed Our Father": Paternal Nurture Among the Sabarl of Papua New Guinea.

American Ethnologist 12:427-41.

1990

On the Bones of the Serpent: Person, Memory, and Mortality in Sabarl Island Society.

Chicago: The University of Chicago Press.

Bellwood, Peter

1995

Hierarchy, Founder Ideology and Austronesian Expansion. I: J. J. Fox & C. A. Sather (eds.):

Origins, Ancestry and Alliance. Canberra: Australian National University.

Blust, Robert

1980

Early Austronesian Social Organization: The Evidence of Language.

Current Anthropology 21:205-47.

Brown, Paula & G. Buchbinder (eds.)

1976

Man and Woman in the New Guinea Highlands. American Anthropological Association

Special Publications 8. Washington, D.C.

Damon, Frederick H.

1978

Modes of Production and the Circulation of Value on the Other Side of the Kula Ring.

Woodlark Island, Muyuw. Ph.d.-afhandling, Princeton University.

Douglas, Mary

1966

Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo.

London: Routledge & Kegan Paul.

- Fock, Niels
1960 South American Birth-Customs in Theory and Practice. *Folk – Journal of the Danish Ethnographic Society* 2:51-69.
- Friedman, Jonathan
1981 Notes on Structure and History in Oceania. *Folk – Journal of the Danish Ethnographic Society* 23:275-95.
- Hage, Per & Frank Harary
1996 *Island Networks: Communication, Kinship and Classification Structures in Oceania*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herd, Gilbert H. (ed.)
1982 *Rituals of Manhood: Male Initiation in Papua New Guinea*. Berkeley: University of California Press.
- Hviding, Edvard
1996 *Guardians of Marovo Lagoon: Practice, Place, and Politics in Maritime Melanesia*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Jorgensen, Dan (ed.)
1983 *Concepts of Conception: Procreation Ideologies in Papua New Guinea*. *Mankind* 14, Special Issue.
- Lévi-Strauss, Claude
1969 *The Elementary Structures of Kinship*. London: Eyre & Spottiswoode.
1978 *The Origin of Table Manners. Introduction to a Science of Mythology* 3. London: Jonathan Cape.
- Liep, John
1989 *The Day of Reckoning on Rossel Island. I: F. H. Damon & R. Wagner (eds.): Death Rituals and Life in the Societies of the Kula Ring*. DeKalb, Ill.: Northern Illinois University Press.
1997 Adskilt, forbundet, forenet: totemistisk praksis på Rossel Island. *Tidsskriftet Antropologi* 35-36:159-70.
- MacIntyre, Martha
1987 *Nurturance and Nutrition: Change and Continuity in Concepts of Food and Feasting in a Southern Massim Community*. *Journal de la Société des Océanistes* 84:51-9.
- Malinowski, Bronislaw
1948 *Baloma; the Spirits of the Dead in the Trobriand Islands. I: Magic, Science and Religion*. New York: Doubleday & Co.
1929 *The Sexual Life of Savages in North-Western Melanesia*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Marriott, McKim
1976 *Hindu Transactions: Diversity Without Dualism. I: B. Kapferer (ed.): Transaction and Meaning. ASA Essays in Anthropology* 1. Philadelphia: ISHI Publications.
- McKinnon, Susan
1991 *From a Shattered Sun: Hierarchy, Gender, and Alliance in the Tanimbar Islands*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Mosko, Mark S.
1985 *Quadripartite Structures: Categories, Relations and Homologies in Bush Mekeo Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pawley, Andrew & M. Ross
1993 *Austronesian Historical Linguistics and Culture History*. *Annual Review of Anthropology* 22:425-59.
- Strathern, Marilyn
1981 *Self-Interest and the Social Good: Some Implications of Hagen Gender Imagery. I: S. H. Ortner & H. Whitehead (eds.): Sexual Meanings. The Cultural Construction of Gender and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.

- 1988   The Gender of the Gift: Problems with Women and Problems with Society in Melanesia.
Berkeley: University of California Press.
- Weiner, Annette B.
1976   Women of Value, Men of Renown: New Perspectives in Trobriand Exchange.
Austin: University of Texas Press.
- Worsley, Peter
1967   Groote Eijlandt Totemism and Le totémisme aujourd'hui. I: E. Leach (ed.): The Structural
Study of Myth and Totemism. ASA Monographs 5. London: Tavistock.
- Young, Michael W.
1987   Skirts, Yams and Sexual Pollution: The Politics of Adultery in Kalauna.
Journal de la Societé des Océanistes 84:61-71.

